

Belevingsverslag

Symposium "God tussen de potten en de pannen".

Teresa van Avila: vijf eeuwen vurige Spaanse mystiek

10 oktober 2015- Groenmarktkerk Haarlem

Bij het weggaan van het symposium dwarrelden gevoelens, gedachten en vragen door me heen. Nu, een week later, heeft het destillatieproces zijn werk wel voldoende gedaan.

Allereerst: de symposiumdag was een dag vol van geleefde spiritualiteit. Ik heb getuige mogen zijn van spirituele zoektochten die mij hebben geraakt op mijn weg. Maar ook de zang van Anne- Marie ter Beke en de muziek door Emma Breedveld en Wijnand van Klaveren maakten daar deel van uit. Naar ik beleefde zongen en speelden ze vanuit hun hele zijn. Teresa van Avila is de rode draad gebleven gedurende de hele dag.

De geleefde spiritualiteit heb ik het meest direct beleefd in de voordrachten van Désanne van Brederode, van Andries Baart en van Marieke Rijpkema. Maar ook gebeurde dit aan het verhaal van Teresa, ook al hoorden we haar slechts in de selectie van haar teksten die Frans Maas gemaakt had.

Ik ben hen daar dankbaar voor. Andries Baart noemde het woord exposure, in de zin van present zijn, je uit handen geven aan diegenen voor wie en met wie je er wilt zijn. Dat doe je ook als je meedeelt over wat je ten diepste beroert. Dat deden zij.

Wat me getroffen heeft is dat voor mij in de levensverhalen van Teresa en van Désanne spiritualiteit, die niet op het eigen welzijn gericht is, en liefde niet van elkaar te onderscheiden waren. In het ene verhaal, dat van Teresa, kwam het woord spiritualiteit vaker voor; het woord liefde juist meer in dat van Désanne.

Frans Maas vertelde over de omslag in de spiritualiteit bij Teresa. Zij had zich eerst tevreden en zelfs behaaglijk gevoeld met haar spirituele leven, waarin God haar overlaadde met indringende ervaringen en inzichten en waarin zij de waardering kreeg van vele, ook belangrijke mensen. Maar later was ze gaan twijfelen aan haar integriteit naar God. Ze had ontdekt dat ook ijdelheid een drijfveer was in haar spirituele leven. Teresa verlangde haar ego dienstig te maken aan God, maar het lukte haar niet. En dan, op een dag, Teresa is dan 40 jaar, ziet ze een beeld van Christus, bedekt met wonden. Toen voelde zij dat ze nodig was voor Hem. Het ging toen niet meer om haarzelf, maar om God, die in Christus het lijden van de wereld op zich neemt. Frans noemde dit het bekeringsmoment van Teresa. Vanuit die Godsrelatie ging zij werken aan een liefdevolle en gezonde gemeenschap met haar medezusters. Juist in die liefde richtte ze zich op de mens Jezus Christus, ze wilde bij het aardse blijven, bij God tussen de potten en de pannen.

Ook Désanne wist hoe subtiel je je kunt vergissen in je motieven. "Je dacht jezelf te verliezen en er is juist spirituele hebzucht in het spel". Ook zij kende een omslag. In de liefde geef je jezelf uit handen. Het kan niet anders. Je wordt er maakbaar en breekbaar in, misschien ook dienstbaar. Ons autonomieverhaal ziet ze er ontmaskerd in worden. Ze komt uit op het aanvaarden van de pijn. In de overgave zeg je "zeg jij maar wat je ermee doet, het is aan jou".

Marieke zei dat je verandert als je je ziel binnengaat. "In de ziel zul je de Ander, de goddelijke presentie kunnen ontmoeten. Het maakt ons mogelijk de ruimte te worden waar de Ander in kan leven, waar de liefde woont".

Andries beschreef zijn methode van werken, bekend als "Presentiebenadering", als een geestelijke weg, door de woestijn heen. Je leert te zwijgen, de ander zonder oordeel op je af te laten komen, zijn verlangen oppikken misschien, je toe te wijden.

Désanne en Marieke deelden openhartig dat het zo vaak niet lukt om lief te hebben. Désanne zei zelfs dat de erkenning dat je een prutser bent in de liefde het begin van liefde is. Andries deelde met alle anderen dat je de liefde niet kunt claimen door welk gedrag dan ook.

Maar ik hoorde op dit punt verschillen: bij Teresa en Marieke het vertrouwen in de liefde, bij Désanne zeker de belofte van liefde. Terwijl ik bij Andries vooral hoorde dat de gebrokenheid het enige is waarop je kunt vertrouwen.

Ik heb Andries als een contrapunt ervaren naast de eerder genoemden. Ik kan er niet helemaal de vinger opleggen. Wat echter zeker een rol speelt is zijn waarschuwende stem tegen het vertrouwen op liefde, het vermoeden dat je gedragen wordt, het verlangen dat alles wat kapot is geheeld zal worden. Zijn gerichtheid zag ik op het lijden, als het meest wezenlijke dat aandacht en toewijding behoeft. Daar wil hij niet van weg lopen. Hij vindt Teresa als metgezel in haar gerichtheid op de lijdende God. Maar bij vele van haar teksten, zoals haar teksten in het 6^e en 7^e verblijf in de burcht, wil hij weg, hij wil dóórlopen, weg van de vleespotten van Egypte. Hij heeft mij door elkaar geschud en aan het denken gezet. Ik wend me misschien te gemakkelijk af van het lijden.

Ik ben geroerd door hoe Marieke Rijkema en Hein Blommestein daar stonden. Twee Karmelieten van nu. Hein, die al lang karmeliet is met een diepe verbinding met mystiek en Marieke, die heel binnenkort haar eeuwige professie gaat doen. Over ruim een maand zal ik toetreden tot Karmelbeweging, de lekenorde. Ik voel mijn verbinding met hen.

Wat mij raakte was hun uitdagende stelling “Aandacht voor de ziel verandert de mens en de samenleving.” Ik voelde me er een beetje ongemakkelijk bij. Hoe durfden ze dat? Daar kwam bij dat woorden van Andries nog in mij doorklonken, de miljarden aantallen vermoordden na de WO2, de vluchtelingen die niet welkom zijn, de verduisterde God.

De stem van Marieke klonk stil, van binnen uit. Kon deze mij wel bereiken in die grote kerkzaal? Toen ik mijn notities las, hoorde ik haar pas goed. Ze vertelde over hoe het je verandert als je in de ziel naar binnen gaat. “Daar kun je de Ander, de goddelijke presentie ontmoeten. Je kunt jezelf leren zien als een ruimte waar de Ander in woont”. Als het niet lukt dit te doen – en vaak lukt het niet, wat dan? “Stil zijn, medestanders zoeken, het bij elkaar wakker maken” heb ik genoteerd. Hein vulde de woorden van Marieke aan met getuigenissen van 20^e eeuwigen, die vanuit hun verbondenheid met God kozen voor dienstbaarheid in de wereld. Dag Hammarskjöld: ‘niet ik, maar gij’; Titus Brandsma die in ieder van de kambewaarders God zocht. Op een vraag uit het gehoor hoe Andries en hij zich tot elkaar verhouden, noemde hij het voorbeeld van een vrouw die elke dag, ze schreef dit tijdens WO2, voor haar huis soldaten zag langskomen. “Ze ging ze meer en meer zien in hun verschillende lagen van menszijn, ook de werkelijkheid van God in hen”.

Leo Fijen ging tot slot in op de stelling van Hein en Marieke met een verhaaltje uit zijn woonplaats Maartensdijk, waar een bijeenkomst plaatsvond over de opvang van vluchtelingen. De sfeer in de sociale media was grimmig. Een paar mensen deden die sfeer omslaan. Hoe? De burgemeester vroeg het goede te doen. Een inwoner, zelf 50 jaar geleden als vluchteling gekomen, vertelde haar verhaal. Het werkte.

Dus toch, soms. In onze tijd. Het is goed nieuws, dat mij nog niet gerust stelt.

En Kick Bras pakte Marieke’s uitnodiging op om naar binnen in de ziel te gaan. We sloten de dag inhoudelijk af met meditatie en gezongen gebed. “Liefhebben en zwijgen in Gods tegenwoordigheid” was de kern van het gebed van Gerhard Tersteegen, een gereformeerd mysticus, in wiens taal Teresa doorklinkt.

Een van de punten die mij bezig hielden toen ik naar huis ging is hoe woorden als liefde en spiritualiteit zich tot elkaar verhouden. Ik had- met hun betekenis in de verhalen van Teresa en Désanne als referentiekader- geen onderscheid gevonden tussen beide. Later, thuisgekomen, toen de woorden van Marieke opnieuw in mij klonken, kwam ik toch tot een ander gevoel. Dit komt door

ervaringen, die me deden herkennen wat Marieke zei over het binnengaan in de ziel. Wat dan kan ontstaan is anders dan in de overgave binnen de liefde van mens tot mens kan gebeuren, zo is mijn ervaring. De Ander valt niet samen met de ander. De aanwezigheid van de Ander is gevend zoals ik nooit zal kunnen geven. Daar ruimte voor mogen zijn brengt me tot nederigheid en vanzelfsprekende dienstbaarheid. Ik wil het graag doorgeven. Ik ervaar dit niet als iets voor speciale mensen, nee, als een aanwezigheid die erom vraagt om – zoals Meister Eckhart het uitdrukt- in mensen geboren te mogen worden. Hij geeft aan deze aanwezigheid de naam “God”. Marieke nodigde ons niet voor niets uit in de ziel naar binnen te gaan. Zoals Teresa haar zusters uitnodigde, een kleine 500 jaar geleden.

In dit belevingsverslag wil ik ieder die aan deze dag heeft bijgedragen in de uitvoering en in de voorbereiding hartelijk bedanken. Ik beperk me tot de organisatoren. Ik weet dat het 2 jaar heeft gekost om alles voor te bereiden. Het is een prachtige dag geworden met 300 mensen in een volle kerk; een symposium, zo overboekt, dat met de woorden van dagvoorzitter Leo Fijen er nog zo’n kerk vol had kunnen zitten. Ik was één van de 300 gelukkigen.

Door Hezemans